

PROGRAM FÖR SVERIGES SOCIALDEMOKRATISKA ARBETAREPARTI (Enligt beslut å partiets tjuguförsta kongress 1960)

Allmänna grundsatser.

Socialdemokratin vill låta demokratins ideal sätta sin prägel på hela samhällsordningen och människornas inbördes förhållanden för att därigenom ge varje individ möjlighet till ett rikt och meningsfyllt liv. I detta syfte vill socialdemokratin så omdana samhället, att bestämmanderätten över produktionen och dess fördelning, lägges i hela folkets händer, att medborgarna frigöres från beroende av varje slags maktgrupper utanför deras kontroll och att en på klasser uppbyggd samhällsordning lämnar plats för en gemenskap av på frihetens och likställighetens grund samverkande människor.

Denna socialistiska samhällsuppfattning är uttryck för viljan att förverkliga de idéer om frihet och jämlikhet, samarbete och broderskap, som tagits i arv från tidigare kulturtraditioner, som omformats av nya erfarenheter och som ständigt skänkt styrka åt strävandena att bereda människorna ett friare och rikare liv. Sina djupaste rötter har socialdemokratins idéer i övertygelsen om varje människas okränkbarhet och alla människors lika värde.

I

Med industrialismen inleddes en utveckling, som omskapat de yttre villkoren för människornas liv med en snabbhet som aldrig förr. Det framväxande kapitalistiska samhället kunde utnyttja de nya produktionsmedel och metoder, som vetenskap och teknik ställde till förfogande, för en mäktig ökning av produktionen. Men det präglades från begynnelsen av en ytterst ojämn fördelning av egendom och inkomster, av klyftan mellan ägare och egendomslösa, av motsättningen mellan kapitalister och lönarbetare. Kapitalismen ersatte det gamla privilegiesamhället med ett nytt, där flertalet alltjämt saknade frihet, jämlikhet och trygghet och där tider av stigande produktion växlade med förhärjande kriser, som skärpte massornas nöd och umbäranden.

Mot detta kapitalistiska system reste sig arbetarklassen till kamp för bättre levnadsförhållanden, medborgerliga rättigheter och en socialistisk samhällsordning. Under socialdemokratins politiska ledning och under växande anslutning från allt flera grupper har den i en rad länder förmått djupgående påverka samhällsutvecklingen. Arbetarrörelsen har spelat en ledande roll vid erövringen och utbyggnaden av den politiska demokratin, och den har givit demokratin mening och innehåll genom att på ett tidigare okänt sätt engagera människorna i utformningen av samhället och deras egna levnadsförhållanden. Genom lagstiftning och facklig kamp har de privata kapitalägarnas envælde brutits, och folkflertalet har kunnat öka sin andel i det växande produktionsresultatet. Genom utvecklingen av statlig, kommunal och kooperativ företagsamhet har olika former skapats för en demokratisering av äganderätten. En omfattande socialpolitik har skänkt ökad trygghet åt medborgarna, och möjligheterna till utbildning och delaktighet i kulturvärdena har förbättrats. Hotet om arbetslöshet har minskat genom en ny inriktning av den ekonomiska politiken, och den fulla sysselsättningen har i flera länder uppställts som mål. Välfärdssamhället har sålunda i en rad länder efterträtt massfattigdomens, otrygghetens och de skarpa klassmotsättningarnas samhälle.

Men även i välfärdssamhället kvarstår många av kapitalismens ursprungliga drag. Det präglas fortfarande av en ojämn fördelning av egendom och inkomster. Friheten att efter anlag och böjelse välja yrke och levnadsbana är alltjämt begränsad för flertalet. Kvardröjande klassgränser och sociala skillnader hindrar utvecklingen av samhörighet och solidaritet mellan olika grupper. Äldre tiders värderingar av olika sysselsättningar sätter i alltför hög grad sin prägel på behandlingen av människorna. Inte minst i arbetslivet fortlever auktoritära och odemokratiska förhållanden.

Den industriella utvecklingen har i växande utsträckning fört ut kvinnorna på arbetsmarknaden, där de erbjudits sämre löne- och arbetsvillkor än männen. Fördomar med rötter i en gången tid och kvinnornas bundenhet vid familjevårdande uppgifter framkallar alltjämt ett segt motstånd mot rättvisa åt kvinnorna i arbetslivet. Inte heller hemmakvinnorna har i full utsträckning fått del i de sociala framstegen. Den kamp för jämlikhet, som inleddes av arbetarna i det gamla kapitalistiska samhället, har vidgats till en kamp för likvärdig behandling av alla medborgare, vare sig de är män eller kvinnor.

Också i välfärdssamhället behärskas en dominerande del av det enskilda näringslivet av ett fåtal ägare. Men på många områden har den makt, som av ålder varit förenad med äganderätten i stigande utsträckning övergått till anställda företagsledare. Ett växande antal aktieägare har blivit passiva räntetagare, medan det fåtal, som äger stora förmögenheter eller leder storföretag, finansinstitut och branschorganisationer, i sina händer samlat en betydande ekonomisk makt. Den ekonomiska maktkoncentrationen i enskilda händer är oförenlig med den demokratiska jämlikhetens principer. Enskilda ekonomiska intressen uppträder som en maktfaktor i den politiska kampen. De söker påverka opinionsbildningen och den politiska utvecklingen i syfte att bevara och vidga fåtalets privilegier. Denna makt har endast kunnat balanseras av det oavslåliga tryck, som arbetarrörelsen utövar genom sina organisationer och genom det demokratiska samhällets organ. Alltjämt saknas en effektiv demokratisk kontroll över näringslivets maktpositioner. Den stora massan av löntagare inom det privata näringslivet är beroende av de beslut, som fåtalet fattar med sitt eget intresse som främsta ledstjärna. Också småföretagen inom industri, handel och jordbruk är i stor utsträckning beroende av det ekonomiskt maktägande fåtalet.

Det kapitalistiska systemet har visat sig ur stånd att helt frigöra och fullt utnyttja produktionskrafterna på ett sätt som tillgodoser människornas väsentligaste behov. Villkoret för kapitalistisk företagsamhet är att enskilda beredes ekonomisk vinst. Denna vinsthushållning har icke kunnat trygga full sysselsättning, så länge samhället förhållit sig passivt, och den har inte heller medfört en sådan planering av produktionen, som bäst tjänar folkflertalets intressen.

Kapitalismen i vår tid kännetecknas av kartellöverenskommelser och andra regleringar, som bestäms av privata vinstintressen. Denna ordning innebär ofta en snedvridning av produktion och distribution, och den konkurrens, som förekommer, inriktas i allt för ringa utsträckning på lägre priser. Den privata maktkoncentrationen har också i många fall skapat hinder för uppkomsten av nya, framstegsdugliga företag.

Viktiga mänskliga behov har icke kunnat tillfredsställas, när kapitalägarnas förväntningar om vinst varit en otillräcklig drivkraft. Jämsides härmed leder detta vinstintresse till försök att genom reklam och andra former av påverkan styra konsumtionen utan tillräcklig hänsyn till angelägenheten av olika behov. De behov, som endast kan tillfredsställas genom kollektiva insatser, riskerar att komma i skymundan för den konsumtion, som stimuleras av privata företagarintressen.

Med växande välstånd och ökad social trygghet har människorna fått större möjligheter att tillfredsställa sina konsumtionsbehov och att förverkliga sina drömmar om utbildning och yrkesval. I denna mening har utvecklingen inneburit ökade lyckomöjligheter för det stora flertalet. Men den konkurrensmentalitet, som präglar det kapitalistiska samhället, har samtidigt bidragit till att skapa psykologiska problem för många människor. Överdrivna krav på framgång och prestige driver människorna till en inbördes tävlan, i vilken många måste förlora och därmed ofta får en känsla av misslyckande. Samarbetsvilja och solidaritet har länge vunnit alltför liten uppskattning i den dominerande idealbildningen. Samhällets gemenskapsformer har visat sig otillräckliga för att bryta oförvållad isolering och ge möjligheter till levande mänskliga kontakter. Demokratins yttre former och det demokratiska organisationslivet har främjat samhörigheten mellan människorna men ändå inte förmått ge alla en upplevelse av verklig gemenskap och delaktighet i samhällslivet. Möjligheterna att tillfredsställa kulturella behov har förbättrats men inte hållit jämna steg med den materiella produktionsökningen. Kommersiella intressen har bidragit till en falsk idealbildning och alltför ofta erbjudit surrogat för den stimulans och förströelse, som människorna har behov av.

II

Socialdemokratins omdaningsarbete syftar till att undanröja de missförhållanden, som dröjer kvar i det nuvarande samhället, och att från socialistiska utgångspunkter angripa och lösa de nya problem, som utvecklingen skapar. Samhällsarbetets inriktning bestämmer möjligheterna att för en rikare mänsklig tillvaro utnyttja vetenskapens och teknikens landvinningar. Nya produktionsformer och nya konsumtionsmöjligheter förändrar snabbt de yttre villkoren för människornas liv. Atomkraften och automationen står i blickpunkten, men möjligheterna att utnyttja vetenskapliga upptäckter och tekniska framsteg sträcker sig över alla områden av mänsklig verksamhet. Samhällsomdaningen sker emellertid inte automatiskt. Den är ett resultat av mänsklig vilja och mänskliga ansträngningar. Socialdemokratien strävar

att under denna utveckling förverkliga de ideal, på vilka rörelsen byggt sedan sin begynnelse.

Socialdemokratin vill vid sin omdaning av samhället trygga människornas frihet. Den medborgerliga friheten har förvärvat under strid mot segt försvarade privilegier, och socialdemokratin är beredd att sätta in alla sina krafter till dess värn. Likhet inför lagen och politisk demokrati utgör omistliga inslag i den samhällsordning, som är målet för socialdemokratins strävan. Socialdemokratin bekämpar allt slags maktmissbruk och alla övergrepp, vare sig de begås av samhällsorgan, företag, organisationer eller enskilda. I sin strävan att förankra demokratin hos hela folket vill socialdemokratin medverka till en spridning och decentralisering av beslutanderätten i alla de fall där detta låter sig förenas med medborgarnas gemensamma krav på effektiv förvaltning och planering.

Socialdemokratin vill vidga människornas frihet till allt fler områden. För att ge flertalet ökad frihet kan det i många fall vara nödvändigt att minska ett mindretals makt. Denna ökade frihet förutsätter också ökad jämlikhet, om inte friheten i praktiken skall komma att förbehållas ett fåtal. Mellan frihet och jämlikhet råder ingen motsats, tvärtom betingar de varandra. Som ett led i människornas frigörelse strävar socialdemokratin efter större jämlikhet i fördelningen av egendom, inkomster och makt och i tillgången till utbildning och kulturella värden.

Kravet på jämlikhet innebär både ett krav på lika chanser för alla och på lika värde för alla, vilken sysselsättning och ställning de än har. Lika chanser måste framför allt betyda rätten och möjligheten att få utveckla sig efter sin personliga linje och sina egna anlag.

Kampen för jämlikhet riktar sig mot alla slags klasskillnader, vare sig de gäller ekonomisk ställning, social behandling eller kulturella möjligheter. Socialdemokratin vänder sig därför mot inkomstskillnader, som betingas av sociala och ekonomiska privilegier och maktpositioner, medan den godtar en differentiering, som grundas på skillnader i arbetsinsats, yrkesskicklighet, ansvar eller initiativkraft. Genom arbetarrörelsens insatser för större ekonomisk och social jämställdhet skapas förutsättningar för en vidgad solidaritet olika grupper emellan. Som löntagare förenas arbetare och tjänstemän i ett gemensamt intresse av en politik, inriktad på full sysselsättning, stigande produktion, social trygghet och ekonomisk demokrati. Också det stora flertalet företagare och fria yrkesutövare gagnas av en sådan politik.

Frihet och trygghet betingar varandra. Frihet kan inte till fullo utnyttjas utan social och ekonomisk trygghet. Socialdemokratin vill främja tryggheten och jämlikheten genom en generell och solidarisk socialpolitik jämsides med ökade insatser för eftersatta grupper.

Trygghetens säkraste grundval är den fulla sysselsättningen. Full sysselsättning innebär rätt för varje arbetande att göra en insats till nytta för sig själv och övriga medborgare. Den trygghet och självkänsla, som vetskapen om att alltid kunna finna ett arbete ger, är ett av de främsta villkoren för människovärde i vårt samhälle.

För socialdemokratin är kravet på ekonomisk demokrati lika självklart som kravet på politisk. De befogenheter, som är knutna till innehav och förvaltning av stora förmögenheter, medför en maktfördelning i samhället, som strider mot detta krav. Socialdemokratin motsätter sig en ordning, under vilken äganderätt ger okontrollerad makt, och den bekämpar varje koncentration av den ekonomiska makten i ett fåtals händer. Den vill ge hela folket möjlighet att påverka de beslut i det ekonomiska livet, som avgör produktionens inriktning och produktionsresultatens fördelning. Konsumenternas intressen måste tillgodas inom hela näringslivet. De anställda måste beredas ökat inflytande inom företagen. Målet är att göra alla människor till likvärdiga medarbetare i uppgiften att förvalta och förkovra de gemensamma produktiva tillgångarna.

Socialdemokratin vill främja en produktionsutveckling, som skapar underlag för ett växande välstånd för hela folket. Den tekniska utvecklingen kan leda till att mindre rationella och effektiva företag måste lämna plats för dem som bäst förmår utnyttja nya möjligheter. Men om både trygghet och framsteg skall kunna säkras i en värld med ständiga växlingar, måste samhället verksamt underlätta och stimulera den enskildes och företagets anpassning till förändrade förutsättningar. Tävlan mellan olika företag och företagsformer bidrar i många fall till att framdriva effektivare metoder för produktion och distribution. I andra fall kan den tekniska utvecklingens krav på ökad specialisering motivera en koncentration till större företagsenheter.

Vid en sådan koncentration är det särskilt angeläget att verksamheten bringas under demokratisk kontroll.

Socialdemokratin vill i varje särskilt fall pröva vilka former av ägande, företagande och nyskapande som bäst tjänar materiellt framåtskridande och mänsklig välfärd. Den företräder kravet på samhälleligt ägande eller samhällskontroll av naturtillgångar, kreditinstitut och företag i all den omfattning det är nödvändigt för att tillvarata viktiga medborgarintressen. Den är beredd att skapa nya företag i samhällets ägo eller under samhällets kontroll, när den privata företagsamheten är ur stånd att fylla väsentliga behov. Den vill främja tillkomsten och utvecklingen av skilda former av samägda företag i alla de fall, då dessa kan väntas tjäna de arbetandes och konsumenternas intressen. Den vill stimulera enskild företagsamhet på de områden, där denna visar sig kunna förena effektivitet och framstegsvilja med ansvar gentemot konsumenterna, de anställda och samhället. Driftighet och initiativkraft skall ges spelrum och byråkratisering bekämpas inom såväl enskilda som kollektiva företag. De kollektiva företagen kan vara statliga, kommunala eller kooperativa, och ett direkt samarbete mellan privat och kollektiv företagsamhet kan också i många fall vara lämpligt. Dessa olika företagsformer bör inte betraktas som självändamål. Valet mellan dem måste bestämmas av vilka uppgifter som skall lösas.

Vare sig den ekonomiska verksamheten bygger på enskild äganderätt eller på olika former av kollektiv äganderätt, måste den samordnas till en planmässig hushållning, om inte arbetskraft och materiella tillgångar skall gå till spillo i sysslolöshet eller i en inte tillräckligt effektiv produktion. En sådan samordning kan endast komma till stånd under samhällets ledning och med en sådan inriktning att enskilt vinstintresse och enskilda gruppers intressen över huvud underordnas de mål, som samfällt eftersträvas. Planhushållningen måste inriktas på att under bevarad samhällsekonomisk stabilitet trygga full sysselsättning och en rättvis fördelning av produktionen.

Produktionen får inte bli självändamål utan måste ständigt inriktas på att uppfylla väsentliga mänskliga behov. Socialdemokratin vill forma en samhällsmiljö, som ger plats för varje individs egenart och uttrycksbehov och som är ägnad att dana fria, självständiga och skapande människor. I denna strävan måste uppmärksamheten särskilt inriktas på ungdomen. Människor med självständighet och inre trygghet har de bästa förutsättningarna att samarbeta och förverkliga den frivilliga gemenskap, som socialdemokratin eftersträvar. De materiella framstegen måste ständigt få sin motsvarighet på kulturlivets olika områden. Tillräckliga materiella resurser krävs för att säkerställa andlig växt och förnyelse. Insatser för att underlätta människornas personlighetsutveckling och anpassning i den moderna samhällsmiljön får inte komma i skymundan för en ökad materiell behovstillfredsställelse.

Många av de mänskliga behov, som det gäller att fylla, förutsätter stora samhälleliga insatser eller andra former av samverkan mellan medborgarna. I och med att samhällslivet och produktionen alltmer utvecklas, minskas inte kraven på samverkan. Tvärtom ökar behovet av kollektiva insatser. Den moderna tekniken kräver en stark utbyggnad av produktionens grundvalar. Våldiga insatser måste göras av och genom samhället när det gäller att utnyttja atomkraften och andra energikällor. Den fortsatta industrialiseringen och samhällsplaneringen medför behov av gemensamma ansträngningar för att skydda och rätt utnyttja naturtillgångarna. Med stigande levnadsstandard och ökad fritid får också människornas önsknings- och framtidsförhoppningar en sådan inriktning, att de i växande omfattning förutsätter samfälliga insatser. Det gäller krav på bättre kommunikationer, ökade utbildningsmöjligheter och samhällsservice av olika slag. I själva utvecklingen verkar sålunda starka krafter i riktning mot solidaritet och samverkan. En sådan samverkan låter sig inte endast förenas med människornas krav på frihet utan är i själva verket en förutsättning för ökad rörelsefrihet och större valmöjligheter. I sin strävan att själv forma sin tillvaro är varje människa beroende av gemensamma insatser i ett samhälle, präglad av samverkans idéer.

III

Under samma tid som industrialiseringen i en del av världen lagt grunden till ett modernt demokratiskt välfärdssamhälle, har majoriteten av jordens befolkning levat kvar i växlande grader av ekonomisk efterblivenhet och politiskt förtryck. Motsättningarna mellan stormakterna har gett upphov till två förödande världskrig, som följts av revolutionerande förändringar både i Europa och i de länder, som tidigare levat i beroende av de europeiska stormakterna.

Samtidigt som den politiska demokratin blivit erövrad och befäst i en del länder, har den för längre eller

kortare tid undertryckts av diktaturregimer i en rad andra länder. I många fall har dessa regimer sagt sig företräda det ena eller andra slaget av socialism, medan de i själva verket gett en liten grupp människor makt att förtrycka det stora flertalet. Ingen socialism är möjlig utan demokrati. Historien har gång på gång bekräftat att förändringar av det ekonomiska systemet, som inte åtföljes av demokratisk kontroll, endast utmynnar i nya former av tyranni. Socialdemokratin har ingenting gemensamt med dessa diktaturregimer, hur ofta de än missbrukar begreppet socialism.

Den ordning, under vilken en liten minoritet av industrialiserade stater utövade ett faktiskt världsherravälde, har skakats i grunden, och de tidigare undertryckta folken erövrar i snabbt tempo politisk självständighet. Socialdemokratin hälsar med tillfredsställelse och sympati denna frigörelse. Västerlandets herravälde gav inte de beroende folken del i den snabba välståndsstegring, som präglad de industriella samhällena under det senaste århundradet. Efter sin politiska frigörelse reser de krav på medverkan från de högst utvecklade staternas sida för att överbrygga den växande klyftan mellan fattiga och rika nationer.

Socialdemokratin måste i förhållandet mellan rika och fattiga länder hävda de idéer om jämlikhet och solidaritet, som alltid präglat dess egen kamp i de utvecklade länderna. Därför vill socialdemokratin aktivt medverka till att lyfta de fattiga ländernas folk ur svält, sjukdom och okunnighet. Dessa folk har behov av teknisk, administrativ och ekonomisk hjälp, som kan bidra till en utveckling mot högre levnadsstandard och stabil demokrati. De framstegsvänliga krafterna i de fattiga länderna måste få stöd i sin kamp för att övervinna de hinder, som föråldrade produktions- och samhällsformer, stark folkökning och otillräcklig utbildning ställer i vägen för ekonomiska och sociala framsteg. Om en sådan utveckling inte kommer till stånd, ökas riskerna för dessa länders inre och yttre stabilitet. Auktoritära och aggressiva regimer kan få bättre jordmån, och hotet om mellanfolkliga konflikter kan öka. Därför har hjälpen till underutvecklade länder stor betydelse för demokratins framtid och fredens bevarande.

I hela världen befinner sig samhällsförhållandena i en väldig omdaning. Denna betingas av både politiska och tekniska förändringar. En politisk och militär blockbildning går jämsides med en konkurrens mellan olika hushållningssystem och styrelseformer. Genom vetenskapliga och tekniska landvinningar öppnas samtidigt nya perspektiv för ekonomiska framsteg i länder på växlande utvecklingsstadier. Det har avgörande betydelse för mänsklighetens framtid, om dessa landvinningar skall ställas i förstörelsens eller det fredliga uppbyggandets tjänst. Med teknikens, kommunikationernas och världshandelns utveckling har det ömsesidiga beroendet folken emellan blivit långt starkare än tidigare. Internationellt samarbete har blivit en nödvändighet. Utvecklingen måste gå mot en värld, där nationella gränser och nationell suveränitet förlorar mycket av sin gamla betydelse och där regeringar och folk i stigande utsträckning måste underkasta sig nya regler för den internationella samlevnaden.

I sin strävan att förverkliga en socialistisk samhällsomsdaning i det egna landet känner den svenska socialdemokratin sin samhörighet med alla de krafter i världen, som kämpar för den demokratiska socialismens idéer. Dess mänskliga solidaritet omfattar alla världens folk, och den önskar allas medverkan i kampen för fred och samförstånd. Med tillkomsten av nya, fruktansvärda förintelsevapen är det viktigare än någonsin att nå fram till internationell nedrustning och till former för samlevnad mellan nationerna, som kan trygga en varaktig fred och öppna vägen till välstånd och trygghet för hela mänskligheten.

Politiskt program.

1

Folklig självstyrelse.
Allmän och lika rösträtt.
Fria och hemliga val.
Parlamentarism.
Rådgivande folkomröstning.
Republik.

2

Yttrandefrihet.

Tryckfrihet.
Religionsfrihet.
Förenings- och församlingsfrihet.
Forskningens och det konstnärliga skapandets frihet.

3

Klassgränser undanröjes.
Rättvis inkomst- och förmögenhetsfördelning.
Lika behandling av alla oavsett samhällsställning, kön, ras eller språk.
Lika lön för lika arbete. Kvinnorna beredes full likställdhet med männen i fråga om utbildning, arbete och befordran.

4

Allas likhet inför lagen.
Lekmannamedverkan i rättskipningen.
Offentligt processförfarande i alla instanser.
Ekonomiska möjligheter för alla att hävda sin rätt.

5

Utrikespolitikens mål är att genom en fast neutralitetspolitik bevara landets fred och oberoende. Den stödes av en positiv försvarspolitik.
Sverige medverkar i strävanden att trygga världsfreden och åstadkomma internationell nedrustning.
Aktiv medverkan i Förenta Nationerna. Respekt för principerna i FN:s stadga.
Human flyktingpolitik.
Nordiskt och internationellt samarbete.
Hjälp till självhjälp åt tekniskt och ekonomiskt underutvecklade länder.

6

Sakkunniga, oväldiga och effektiva samhällsorgan inriktade på att tjäna medborgarna och demokratin.
Lekmannainflytande i förvaltningen.

7

Kommunal självstyrelse.
Funktionsdugliga kommunala enheter.
Rätt för kommunerna att uttaga kommunalskatt och särskilda avgifter.
Statsbidrag till viktiga kommunala ändamål.
Skatteutjämning.

8

All undervisning inriktas på att vid meddelandet av kunskaper främja självständighet och samarbetsförmåga samt grundlägga en demokratisk livssyn.
Kostnadsfri undervisning.
Gemensam grundskola för medborgarnas utbildning och fostran.
Likvärdighet mellan praktiska och teoretiska utbildningsvägar.
Yrkesutbildning i skolor och på arbetsplatser göres tillgänglig för alla.
Det högre utbildningsväsendet utbygges i takt med det progressiva samhällets behov.
Fortbildning och vidareutbildning främjas.
Ekonomiska hinder för utbildningen undanröjes.
Pedagogisk nydaning främjas.
Objektiv undervisning om politiska och religiösa åskådningar.

9

Kulturskapandet främjas av samhället.
Kulturlivets värden göres tillgängliga för hela folket.
Stöd åt kvalitetssträvanden inom musik, bildande konst, litteratur, teater, film, radio, television m. m.
Bättre villkor åt kulturarbetarna.

Det fria bildningsarbetet stödjes och medborgarnas kulturella aktivitet uppmuntras. Kultur- och nöjeslivets kommersialisering motarbetas. Radio och television hålles fria från enskilda vinstintressen.

10

Forskningen främjas med sikte på kulturlivets fördjupning, ekonomiska och sociala framsteg, den fria personlighetsutvecklingen och människans anpassning i samhällslivet.

11

Förhållandet mellan stat och kyrka regleras i enlighet med demokratins och religionsfrihetens principer. All religionsutövning på frivillighetens grund.

12

Folkhushållningen organiseras för att uppnå ekonomisk demokrati, ökad produktion, full sysselsättning, rättvis fördelning.

För att förverkliga en sådan hushållning.

samordnas de olika formerna av ekonomisk verksamhet under samhällets ledning så att de produktiva tillgångarna blir effektivt och fullständigt utnyttjade,

främjas nyskapande företagsamhet i kollektiva och enskilda former inom alla viktiga samhällsområden,

underställes de ekonomiska maktkoncentrationerna demokratisk kontroll,

överföres i samhällets ägo eller under samhällets kontroll naturtillgångar, kreditinstitut och företag i all den omfattning det är nödvändigt för att tillvarata viktiga medborgarintressen.

13

Finans- och penningpolitiken anpassas efter konjunkturväxlingarna för att bidra till full sysselsättning, hög framstegstakt och stabilt penningvärde.

Skattepolitiken utformas så att den skapar ekonomiskt utrymme för angelägna gemensamma behov och främjar god hushållning och effektivitet.

Beskattningen anpassas efter bärkraft. Förmögenhetsskatt, arvskatt och progressiv inkomstbeskattning är medel härför.

Sociala hänsyn vid indirekt beskattning.

Skattefritt existensminimum.

Företagsbeskattning som främjar ett rationellt näringsliv och en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning.

Effektiv skattekontroll.

14

Kapitalbildningen för samhällets och näringslivets behov tryggas genom kollektivt och enskilt sparande.

Kreditväsendet och kreditpolitiken underordnas samhällets och medborgarnas intressen.

Försäkringsväsendets dubbla uppgift att tillgodose försäkringstagarnas intressen och främja kapitalförsörjningen tryggas genom de försäkrades och samhällets kontroll.

Kreditstöd åt nyföretagande och nyetablering som främjar den samhällsekonomiska utvecklingen.

15

Region- och stadsplanering.

Lokaliseringspolitik med sikte på ekonomisk expansion och balanserad arbetsmarknad.

Aktiv markpolitik som förhindrar spekulation och tjänar samhällsplaneringen.

Expropriationsrätt för samhällets behov.

Naturtillgångarna skyddas.

Natur-, landskaps- och vattenvård.

16

Samhället ansvarar för energiförsörjningens planering och utveckling.
Atomkraften utbygges under samhällets ledning.

17

Industri och hantverk, handel och sjöfart utvecklas med hänsyn till konsumtionsbehov, exportmöjligheter och sysselsättning.
Stöd åt internationella strävanden att avveckla tullar och andra handelshinder. Näringslivets anpassning till frihandel och vidgade marknader underlättas.
Stöd åt teknisk forskning och experimentverksamhet.
Branschrationalisering.
Prisövervakning.
Skadliga konkurrensbegränsningar undanröjes.
Kvalitetskontroll och konsumentupplysning.

18

Samhället leder en planmässig utveckling av kommunikations- och transportväsendet.
Avvägning mellan olika transportmedel med hänsyn till samhällsekonomiska och sociala behov.
Långsiktig vägpolitik.
Åtgärder för trafiksäkerhet.

19

Jordbruk och skogsbruk rationaliseras med samhällets stöd och med hjälp av en modern fastighetsbildningslagstiftning.
Jordbruksproduktionen anpassas till konsumtionsbehovet.
Tryggad utkomst åt i rationella företag arbetande jordbrukare.
Jämsides med strukturrationaliseringen stödjes de mindre jordbrukarna genom jordbrukssociala åtgärder.
Spekulation med jord och skog förhindras.
Effektiv skogsvårdslagstiftning.
Rationell vanhävdslagstiftning.
Social arrendelagstiftning.

20

De anställda tillförsäkras medinflytande i enskilda och kollektiva företag.
Demokratisering av arbetslivet.
Respekt för de anställdas personliga integritet och människovärde. Skydd mot obefogade uppsägningar.
Vidgade befordringsmöjligheter inom företag och förvaltning.

21

Allas rätt till arbete.
Arbetsmarknadspolitiken inriktas på att befordra en rationell sysselsättning, underlätta företagens och arbetskraftens anpassning till förändringar i näringslivets struktur och i produktionsmetoderna samt bereda ny sysselsättning åt var och en som förlorar sitt arbete.
Fritt val av arbete och utbildning i alla åldrar underlättas genom utbildningsåtgärder och annan hjälp till omflyttning.
Yrkesvägledning och kostnadsfri arbetsförmedling. Arbetsmarknadsprognoser.
Åtgärder för att öka tillfällena till deltidsarbete.
Personer med nedsatt arbetsförmåga beredes utbildning och arbete efter sina förutsättningar.
Rehabiliteringsåtgärder för arbetshindrade.
Aktiva åtgärder i syfte att bereda sysselsättning åt de äldre som vill och kan arbeta.
Arbetskraftens rörlighet över gränserna underlättas.

22

40 timmars arbetsvecka.
Semester med full lön för alla arbetstagare.
De sociala förmånerna i arbetslivet göres tillgängliga för alla.

Arbetskydd. Särskilda skyddsåtgärder för i farliga arbeten verksamma.

23

Socialförsäkring som bereder alla medborgare trygghet, då arbets- eller förvärvsförmågan nedsättes eller bortfaller samt vid försörjares frånfälle. Sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, moderskapsförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, ålders-, invalid- och familjepensionering.
En human och uppbyggande socialvård.

24

Handikappade beredes en levnadsnivå jämförlig med övriga medborgares.
Särskilda åtgärder på sjukvårdens, arbetsmarknadspolitikens, socialförsäkringens, bostads- och familjepolitikens områden samt inom vårdinstitutionerna och i hemmen för syn- och hörselskadade, rörelsehindrade och därmed jämförliga grupper.

25

Aktiv familjepolitik. Ett barnvänligt samhälle.
Stöd åt barnfamiljerna.
Ökade samhällsinsatser för de ofullständiga familjerna.
Stöd åt föräldrarna i deras uppgift som barnafostrare. Familjerådgivning och sexuell upplysning.
Husmödrarnas arbetsbörda minskas genom rationalisering av hemarbetet.

26

Hälsobostäder åt alla.
Bostadspolitik inriktas på att bereda alla medborgare modernt utrustade och tillräckligt stora bostäder, att undanröja trångboddhet och sanera undermåliga bostäder.
Bostadsförsörjningen stödes finansiellt så att goda bostäder blir tillgängliga även för hushåll med blygsamma inkomster.
Särskilda bostadspolitiska stödåtgärder för barnfamiljer, äldre, handikappade, ungdom under utbildning och jämförliga grupper.
Hyreslagstiftning som tryggar de boende mot godtycklig uppsägning och oskäligen hyror.
Byggnadsforskning inriktad på minskade kostnader vid tillfredsställande standard.

27

Fysisk och psykisk hälsovård.
Hälsokontroll.
Arbetshygien och industrihälsovård.
Skydd mot föroreningar av luft och vatten samt mot skadligt buller.
Strålningsskydd.

28

Kropps- och mentalsjukvården utbygges.
Aktiv åldringssjukvård.
Anstaltsvård med hemkaraktär.
Öppna vårdformer i största möjliga utsträckning. Hemsjukvård.
Vidgade möjligheter till psykisk rådgivning och terapi.
Medicinsk forskning och utbildning främjas.
Medicinsk rehabilitering och arbetsvård.
Konvalescentvård.
Folktandvård och kostnadsfri tandvård för barn.

29

Bekämpande av alkoholmissbruk.
Nykterhetsfrämjande lagstiftning.
Forskning och upplysning om alkoholproblemet.
Medicinska, psykologiska och sociala åtgärder till förebyggande av alkoholism och vid behandling av alkoholskadade.

30

Förebyggande åtgärder och effektivt skydd mot kriminalitet.
Medicinska, psykologiska och sociala åtgärder som led i en human kriminalvård.
Kriminologisk forskning.

31

Plats för ungdomen i samhällsarbetet.
Skydd åt ungdomen i förvärvsarbetet.
Samhällsstöd till ungdomens organisationer.
Ungdomsvård och förebyggande av ungdomsbrottslighet.
Skapande och aktiv fritidsverksamhet för ungdom.
Idrotts- och friluftsliv främjas.
Mellanfolkliga kontakter och studier underlättas.